

Секція А7 Фізична культура і спорт	
УДК 796-085:378:355.292.3(045)	
Дата першого надходження статті до видання	2026-01-21
Дата прийняття статті до друку після рецензування	2026-02-28
Дата публікації/оприлюднення	2026-02-28

Сучасні тенденції підготовки фахівців для роботи з ветеранами війни у сфері фізичної культури і спорту

Гончарова Наталія Миколаївна

доктор наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
професор кафедри кінезіології та фізкультурно-спортивної реабілітації,
Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна
e-mail: ngoncharova@uni-sport.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-3000-9044>

Носова Наталія Леонідівна

доктор наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри кінезіології та фізкультурно-спортивної реабілітації,
Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна
e-mail: nnosova@uni-sport.edu.ua
<https://orcid.org/0009-0007-2262-4964>

Шевчук Олена Миколаївна

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри кінезіології та фізкультурно-спортивної реабілітації,
Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна
e-mail: oshevchuk@uni-sport.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-7711-9697>

Бондар Олена Михайлівна

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри кінезіології та фізкультурно-спортивної реабілітації,
Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна
e-mail: obondar@uni-sport.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-9820-142X>

Анотація. Мета роботи – розгляд досвіду запровадження підготовки фахівців сфери фізичної культури і спорту, які будуть залучені до фізкультурно-спортивної реабілітації та занять адаптивним спортом ветеранів війни з інвалідністю або обмеженнями повсякденного функціонування. Методи дослідження: аналіз та узагальнення науково-методичної літератури, документальних матеріалів, матеріалів мережі Інтернет, систематизація. Результати. Систематизація сучасних тенденцій підготовки фахівців для роботи з ветеранами війни, дозволила нам констатувати системний розвиток підготовки фахівців у декількох напрямках, а саме підвищення кваліфікації фахівців та здобуття вищої освіти. Спостерігається тенденція поступового збільшення конкурсних пропозицій із підготовки фахівців, розширюється мережа закладів вищої освіти, що пропонують курси підвищення кваліфікації за останні роки. В той самий час уніфікація термінологічного апарату сфери фізичного виховання і

спорту, на державному рівні, створила підґрунтя для внесення змін до назв та змісту освітніх програм підготовки фахівців для роботи з ветеранами війни. Серед конкурсних пропозицій у закладах вищої освіти з підготовки здобувачів першого та другого рівнів вищої освіти не завжди спостерігається поступовість у формуванні фахівця на різних рівнях вищої освіти. Висновки. Сучасні тенденції розвитку вищої освіти в Україні у напрямку підготовки фахівців для роботи з ветеранами війни у сфері фізичної культури і спорту є відповіддю на запит суспільства щодо проведення заходів з фізкультурно-спортивної реабілітації та адаптивного спорту для ветеранів війни. Різноманіття програм підготовки та форм їх реалізації дозволяють сформуванню широкого спектру компетентностей у здобувачів вкрай необхідних для роботи з ветеранами війни. З'ясовані закономірності можуть бути основою для уніфікації освітніх компонентів за освітніми програмами підготовки фахівців для роботи з ветеранами війни.

Ключові слова: ветерани війни, підготовка здобувачів вищої освіти, фізкультурно-спортивна реабілітація, адаптивний спорт.

Current trends in training specialists to work with war veterans in physical education and sport

Goncharova Nataliia

Doctor of Science in Physical Education and Sports, Associate Professor,
Professor Kineziology and Physical Culture and Sports Rehabilitation Department,
National University of Ukraine on Physical Education and Sport, Kyiv, Ukraine

e-mail: ngoncharova@uni-sport.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-3000-9044>

Nosova Nataliia

Doctor of Science in Physical Education and Sports, Associate Professor,
Professor Kineziology and Physical Culture and Sports Rehabilitation Department,
National University of Ukraine on Physical Education and Sport, Kyiv, Ukraine

e-mail: nnosova@uni-sport.edu.ua
<https://orcid.org/0009-0007-2262-4964>

Shevchuk Olena

Candidate of Sciences in Physical Education and Sports, Associate Professor,
Associate Professor Kineziology and Physical Culture and Sports Rehabilitation Department,
National University of Ukraine on Physical Education and Sport, Kyiv, Ukraine

e-mail: oshevchuk@uni-sport.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-7711-9697>

Bondar Olena

candidate of science in physical education and sports, associate professor,
associate professor kineziology and physical culture and sports rehabilitation Department,
National university of Ukraine on physical education and sport, Kyiv, Ukraine

e-mail: obondar@uni-sport.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-9820-142X>

Abstract. The purpose of the study was to examine the experience of implementing training programs for specialists in the field of physical culture and sport who will be involved in physical culture and sports rehabilitation and adaptive sports activities for war veterans with disabilities or

limitations in daily functioning. Research methods: analysis and generalization of scientific and methodological literature, documentary sources, Internet materials, and systematization. Results. The systematization of current trends in the training of specialists to work with war veterans made it possible to identify a systematic development of professional training in several areas, namely advanced professional development and the attainment of higher education degrees. A trend toward a gradual increase in competitive educational offerings for specialist training was observed, and the network of higher education institutions providing professional development courses has expanded in recent years. At the same time, the unification of the terminological framework in the field of physical education and sport at the state level created a foundation for introducing changes to the titles and content of educational programs aimed at training specialists to work with war veterans. Among the competitive educational offerings in higher education institutions for first- and second-cycle degree students, continuity in the professional formation of specialists across different levels of higher education was not always ensured. Conclusions. Current trends in the development of higher education in Ukraine in the area of training specialists to work with war veterans in the field of physical culture and sport represent a response to societal demand for physical culture and sports rehabilitation measures and adaptive sports programs for war veterans. The diversity of training programs and their implementation formats makes it possible to develop a broad range of competencies in students that are critically necessary for working with war veterans. The identified patterns may serve as a basis for the unification of educational components within educational programs for training specialists to work with war veterans.

Keywords: war veterans, training of higher education students, physical culture and sports rehabilitation, adaptive sport.

Вступ

Актуальність проблеми. Зміни у суспільно-економічних відносинах в нашій країні, які у тому числі пов'язані з активними бойовими діями, стали причиною перегляду підходів до підготовки фахівців сфери фізичного виховання і спорту. Численні напрацювання науковців щодо побудови навчально-тренувального процесу на різних етапах багаторічної підготовки, здійснення процесу фізичного виховання у закладах освіти, організація та реалізація рекреаційних та реабілітаційних заходів потребують значної перебудови відповідно до сучасних вимог та потреб ветеранів війни та членів їх сімей, сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України [1, 2]. Традиційні підходи та методи роботи втрачають свою актуальність, засоби не завжди можуть бути реалізовані в стандартизованих умовах. Перед фахівцями сфери фізичної культури і спорту постають складні завдання - дати гідну відповідь новим вимогам до їх професіоналізму [3, 3]. Серед підходів підготовки кадрового потенціалу для роботи з ветеранами війни та членами їх сімей, сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України розглядаються можливості підвищення кваліфікації фахівців та безпосередня підготовка здобувачів вищої освіти за новими освітньо-професійними програмами (ОПП), але розвиток даних напрямів діяльності в сфері освіти є відкритим питанням, що потребує деталізації розгляду та окреслення перспектив розвитку [5, 6, 7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед ключових проблем, на вирішення яких спрямовані Національна стратегія розвитку системи фізкультурно-спортивної реабілітації ветеранів війни та членів їх сімей, сімей загиблих (померлих) ветеранів війни [8], Концепція розвитку фізичної підготовки і спорту в системі Міністерства оборони України [9], є неналежне кадрове забезпечення сфери фізичної культури і спорту фахівцями з реабілітації та спортивної медицини, які підготовлені до роботи з ветеранами війни, особливо з тими, котрі отримали поранення, контузію, каліцтво, психологічну травму [10]. Затвердження даного нормативного акту дало

значний поштовх розробці ОПП, курсів підвищення кваліфікації фахівців сфери фізичного виховання і спорту щодо роботи з ветеранами війни та членами їх сімей.

Так само, це підтверджено у Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану дій на 2021-2025 роки щодо реалізації Національної стратегії розвитку системи фізкультурно-спортивної реабілітації ветеранів війни та членів їх сімей, сімей загиблих (померлих) ветеранів війни», від 30 червня 2021 р. № 667 [8], де особлива увага звертається на створення ефективної системи підвищення кваліфікації фахівців у сфері фізкультурно-спортивної реабілітації для роботи з ветеранами війни та членами їх сімей, сімей загиблих (померлих) ветеранів війни.

Напрацювання в сфері фізкультурно-спортивної реабілітації та адаптивного спорту набували все вагомішого значення в системі функціонування сфери фізичної культури і спорту. Це відбувається на тлі значного зростання потреби у кваліфікованих кадрах та незначної кількості пропозицій від закладів вищої освіти для її задоволення.

Аналіз науково-методичної літератури щодо підготовки кадрів з фізкультурно-спортивної реабілітації та адаптивного спорту переважно зорієнтований на розгляд конкретних практичних питань та формування різних груп компетентностей фахівців [11]. В свою чергу, ми зорієтували наше дослідження саме на вивчення досвіду побудови системи підготовки фахівців з фізкультурно-спортивної реабілітації та адаптивного спорту, що є фактично на стадії становлення в Україні.

Виділення невирішеної частини проблеми. Орієнтація на створення потужного кадрового потенціалу є провідним питанням при організації різних форм занять фізичними вправами. Негативний вплив військових дій на території України спричинив стрімке збільшення дефіциту кадрів для роботи з ветеранами війни у напрямку фізкультурно-спортивної реабілітації та адаптивного спорту. Натомість відкритим залишається питання кількісного та якісного змісту конкурсних пропозицій закладів вищої освіти для забезпечення необхідної кількості фахівців для роботи з ветеранами війни у даному напрямку діяльності.

Мета статті - розгляд досвіду запровадження підготовки фахівців сфери фізичної культури і спорту, які будуть залучені до фізкультурно-спортивної реабілітації та занять адаптивним спортом ветеранів війни з інвалідністю або обмеженнями повсякденного функціонування.

Практичне значення. З'ясовані закономірності можуть бути основою для уніфікації освітніх компонентів за ОП підготовки фахівців для роботи з ветеранами війни.

Методологія

Методи дослідження. Для проведення аналізу наявних здобутків у забезпеченні сфери фізичної культури і спорту пропозиціями закладів вищої освіти щодо підготовки фахівців для роботи з ветеранами війни було застосовано метод аналізу науково-методичної літератури, документальних матеріалів, джерел мережі Інтернет із подальшою систематизацією.

Джерела даних. Дані для аналізу були отримані з відкритих Інтернет - джерел Єдиної державної електронної бази з питань освіти (ЄДЕБО) <https://info.edbo.gov.ua/> та офіційний Інтернет сторінок закладів вищої освіти.

Інструменти аналізу. На першому етапі процедурою проведення дослідження було передбачено незалежний пошук інформації, у ЄДЕБО, двома рецензентами із наступним її узагальненням. На другому етапі проводився аналіз змісту компетентностей за відповідними ОПП, для констатації відповідності даних ОПП критеріям пошуку інформації.

Обмеження дослідження. Наше дослідження не позбавлено певних обмежень стосовно більш детального аналізу змісту ОПП за іншими ключовими словами пошуку, що також містять освітні компоненти в рамках проблематики дослідження.

Результати

Засади підготовки фахівців з фізкультурно-спортивної реабілітації та тренерів з адаптивного спорту все більше звертають на себе увагу серед науковців. Цей напрямок є актуальним з позиції наявних особливостей діяльності даних фахівців, що не має ідентичності у порівнянні з організацією тренувальної діяльності у професійному спорті [12, 13].

Увага наукової спільноти підкріплена осередками вже функціонуючих пропозицій у підготовці фахівців для роботи з ветеранами війни [14]. Хотілось би звернути увагу на окремі приклади запропонованих проєктів.

Цікавим є проєкт, що на державному рівні запропоновано Міністерством у справах ветеранів України «Проєкт з розвитку тренерського складу з відновлення ветеранів через спорт» [15]. В рамках проєкту, що реалізується у партнерстві з Програмою реабілітації та реінтеграції ветеранів, яку реалізує IREX за підтримки Державного департаменту США, передбачено підвищення кваліфікації тренерів та тренерок для роботи з ветеранами та ветеранками у сфері адаптивного спорту. Система підготовки фахівців в межах проєкту передбачає теоретичний матеріал у формі лекцій з психології, інклюзивності, безбар'єрності, модулів з адаптивного спорту та практичний курс підготовки [16, 17].

Необхідність формування кадрового потенціалу для роботи з ветеранами війни у напрямку адаптивного спорту та фізкультурно-спортивної реабілітації спонукала провідні заклади вищої освіти розробляти та впроваджувати ОПП підготовки здобувачів вищої освіти та курси підвищення кваліфікації фахівців сфери фізичної культури і спорту.

Так, Національним університетом фізичного виховання і спорту України та ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» підготовлена та реалізується Освітня програма (ОП) підвищення кваліфікації фахівців сфери фізичної культури і спорту, які будуть залучені до фізкультурно-спортивної реабілітації ветеранів війни з інвалідністю або обмеженнями повсякденного функціонування [18]. Мета даної ОП - підвищення кваліфікації фахівців сфери фізичної культури і спорту задля формування їхньої здатності розв'язувати спеціальні задачі та практичні проблеми в процесі професійної діяльності із залучення ветеранів війни до фізкультурно-спортивної реабілітації. В межах підготовки передбачено розгляд основ фізкультурно-спортивної реабілітації ветеранів війни з інвалідністю чи обмеженнями повсякденного функціонування, засад оцінки стану моторики, систем органів опори та рухів ветеранів війни, психологічний супровід процесу фізкультурно-спортивної реабілітації та ознайомлення з заходами фізкультурно-спортивної реабілітації ветеранів війни.

Дана ОП стала підґрунтям для розробки інших програм серед яких «Програма підвищення кваліфікації фахівців сфери фізичної культури і спорту, які будуть залучені до фізкультурно-спортивної реабілітації ветеранів війни з інвалідністю або обмеженнями повсякденного функціонування» затверджена Державним вищим навчальним закладом «Ужгородський національний університет» [19]. За своєю метою та змістом ОП відповідає вже розглянутій вище [18].

Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців соціономічної сфери, кафедра гімнастики та фізкультурно-спортивних технологій Університету Ушинського за підтримки Комунального закладу «Одеський регіональний центр з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю «Інваспорт» [20] пропонують курси підвищення кваліфікації за темою «Адаптивний спорт та спорт ветеранів війни». Широкий спектр питань пропонується для розгляду: законодавча база фізкультурно-спортивної реабілітації в Україні, засади організації процесу

фізкультурно-спортивної реабілітації та спортивного тренування в адаптивному спорті та інші.

Окрім курсів підвищення кваліфікації фахівців сфери фізичної культури і спорту нами було проаналізовано сучасні тенденції у системі вищої освіти в Україні щодо розширення пропозицій у напрямку діяльності фізкультурно-спортивної реабілітації та адаптивного спорту.

Було проаналізовано конкурсні пропозиції закладів вищої освіти за інформацією з Єдиної державної електронної бази з питань освіти (ЄДЕБО) [21]. Критеріями включення інформації для аналізу було: освітній рівень (бакалавр та магістр), спеціальність (А 7 Фізична культура і спорт), додаткова інформація для пошуку – назва освітньої-професійної програми (ОПП). Для пошуку навчальних програм було обрано наступні ключові слова у різних їх словоформах: «адаптивний», «спорт», «фізкультурно-спортивна», «реабілітація», «відновлення». Додатково під час аналізу враховувалась мета ОПП та її зміст.

Відповідно отриманих даних на 2025 навчальний рік закладами вищої освіти України було запропоновано, за спеціальністю А7, наступні ОПП для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти:

- ОПП «Адаптивний спорт», яку пропонують два заклади вищої освіти (Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка та Український державний університет імені Михайла Драгоманова;

- ОПП «Адаптивний фітнес», Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука»;

- ОПП «Відновлювальна фізична культура і спорт», Український державний університет науки і технологій;

- ОП «Реабілітаційна фізична культура і спорт», Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького;

- ОПП «Фізкультурно-спортивні технології оздоровлення», Державний податковий університет;

- ОПП «Фізична культура і спорт: інклюзивність та освіта», Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля;

- ОПП «Фізкультурно-спортивне відновлення», Чорноморський національний університет імені Петра Могили.

Що стосується конкурсних пропозицій по другому (магістерському) рівню вищої освіти, то слід наголосити на відносно не великій їх кількості. Відповідно до інформації з реєстру ЄДЕБО серед 56 закладів вищої освіти, що готують фахівців за спеціальністю А7 на другому (магістерському) рівню вищої освіти, було представлено тільки наступні ОПП, за обраними критеріями пошуку:

- ОПП «Адаптивний спорт», підготовку фахівців за даною спеціалізацією пропонують два заклади вищої освіти, серед яких Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка та Український державний університет імені Михайла Драгоманова, а Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського має конкурсну пропозицію ОПП «Адаптивний спорт і спорт ветеранів війни»;

- ОПП «Фізкультурно-спортивне відновлення людини та діяльність оздоровчо-спортивних закладів», Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»;

- ОПП «Адаптивний фітнес», Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука»;

- ОПП «Фізкультурно-спортивне відновлення», Чорноморський національний університет імені Петра Могили;

- ОПП «Фізична культура і спорт: відновлення та оздоровлення», Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля;
- ОПП «Фізична культура і спорт», Український державний університет науки і технологій.

В свою чергу фахівцями Національного університету фізичного виховання і спорту України у 2025 навчальному році було започатковано ОПП «Кінезіологія» першого (бакалаврського) [22] та другого (магістерського) [23] рівнів вищої освіти за спеціальністю А7 Фізична культура і спорт спеціалізація «Кінезіологія» галузі знань А Освіта. Зазначена ОПП стала наступницею ОПП «Фізкультурно-спортивна реабілітація», яку було введено в дію з 01.09.2021 року. Серед компетентностей випускника ОПП «Кінезіологія» зазначено широкий спектр напрямів роботи із ветеранами війни та членів їх сімей, сімей загиблих (померлих), Захисників та Захисниць України.

В процесі аналізу конкурсних пропозицій, ми звернули увагу на значні зміни у порівнянні з 2024 роком, а саме з'ясували виключення із конкурсних пропозицій спеціалізації «Фізкультурно-спортивна реабілітація» як на першому (бакалаврському) так й на другому (магістерському) рівнях вищої освіти. Такі зміни можуть бути пов'язані з набуттям чинності нової редакції Закону України «Про вищу освіту» (Стаття 9), що передбачає обмеження використання повністю або частково назви інших спеціальностей, що передбачають доступ до професій, для яких запроваджено додаткове регулювання [24]. В даному випадку І7 Терапія та реабілітація (за спеціалізаціями).

Натомість відбулось збільшення конкурсних пропозицій за спеціалізацією «Адаптивний спорт» [24, 26], що може бути пов'язано з закріпленням на законодавчому рівні поняття «адаптивний спорт» із відповідними змінами до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» [27].

Обговорення

Наразі система вищої освіти в Україні реагує на запит суспільства у потребі кваліфікованих кадрів для роботи з ветеранами війни у напрямку їх фізкультурно-спортивної реабілітації та реалізації занять адаптивним спортом. Створення нових конкурсних пропозицій для майбутніх фахівців та розширення напрямків підвищення кваліфікації вже практикуючих фахівців стає основою системи активізації залучення ветеранів війни до систематичних занять фізичними вправами, соціалізації.

Узгодження законодавчої бази підготовки фахівців та організації роботи з ветеранами, спричиняє відповідні корективи щодо назв ОПП та їх змісту. Відбувається постійне удосконалення змісту ОПП, оновлюються як загальні так й спеціальні (фахові) компетентності [11]. Натомість представлені у науковій літературі дані зорієнтовані переважно на обґрунтування значущості підготовки кадрів у обраному напрямку підготовки фахівців у сфері фізичної культури і спорту та охоплюють розкриття відповідних компетентностей. Поза увагою дослідників залишається узагальнення конкурсних пропозицій. В той самий час проведення системної роботи з аналізу конкурсних пропозицій, з'ясування закономірностей формування запиту суспільства у кадрах для роботи з ветеранами війни, дозволяє сформувати необхідну траєкторію удосконалення ОПП в системі вищої освіти та ОП для підвищення кваліфікації кадрів.

Висновки

Сучасна система вищої освіти набуває системного розвитку у відповідь на запит суспільства щодо збільшення кількості фахівців у напрямку фізкультурно-спортивної реабілітації та адаптивного спорту ветеранів війни. Аналіз конкурсних пропозицій у 2025 році доводить широкий спектр освітньо-професійних програм на першому та

другому рівнях вищої освіти за даним напрямком підготовки. Окрім цього пропонуються різноманітні курси підвищення кваліфікації фахівців. Натомість за останні роки відбувається узгодження назви та змісту ОПП відповідно вимог чинного законодавства та недопущення двоякого тлумачення сутності терміну «реабілітація». Відкритим також залишається питання створення багатоступеневої системи на першому та другому рівнях вищої освіти.

Перспектива досліджень полягає у деталізованому аналізі змісту ОПП у напрямку фізкультурно-спортивної реабілітації та адаптивного спорту ветеранів війни.

Список використаних джерел

1. Гончарова Н. М. Фізкультурно-спортивна реабілітація – реалії підготовки здобувачів вищої освіти в умовах сьогодення. Proceedings of the Scieintifical internship, February 24 – April 6, the Republic of Latvia. 2025. P. 103-107.

2. Кашуба В., Носова Н., Гончарова Н. «Фізкультурно-спортивна реабілітація» – сучасний тренд наукових досліджень. Біомеханіка спорту, оздоровчої рухової активності, фізичної терапії та ерготерапії: актуальні проблеми, інноваційні проекти та тренди: матеріали I Всеукраїнської електронної науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Київ, 25 травня 2021 р.) / ред. В. О. Кашуба та ін. НУФВСУ. Київ, 2021. С. 118-122. URL: <https://uni-sport.edu.ua/content/naukovi-konferenciyi-ta-seminary>

3. Крушинська Н., Когут І. Вплив занять бігом на рівень стресу в учасників бойових дій. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2023. № 4. С. 37–41. DOI: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2022.4.37-41>

4. Ковальчук Р., Шинкарук В., Гриців М. Роль фізкультурно-спортивної реабілітації у відновленні функціональних можливостей військовослужбовців після бойових поранень. Освіта. Інноватика. Практика. 2025. № 13(2). С. 53–59. DOI: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i2-007>

5. Дутчак М. В., Кашуба В. О., Сущенко Л. П. Кваліфікаційні характеристики професій працівників сфери фізкультурно-спортивної реабілітації. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2023. № 12(172). С. 69-73. URL: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2023.12\(172\).12](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2023.12(172).12)

6. Сущенко Л. П., Подгаєцький А. В., Березовський В. А., Кузьменко В. Ю., Сотник Ж. Г., Вакулєнко Л. О. Підготовка майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту до професійної діяльності у сфері адаптивного спорту. Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. 2025. № 6 (193). С. 145-149. URL: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.06\(193\).32](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.06(193).32)

7. Сущенко Л. П., Філатова З. І. Професійна підготовка майбутніх магістрів до викладання адаптивного спорту у закладах вищої освіти. Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. 2025. № 5 (192). С. 161-163. DOI: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.05\(192\).35](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.05(192).35)

8. Про затвердження плану дій на 2021-2025 роки щодо реалізації Національної стратегії розвитку системи фізкультурно-спортивної реабілітації ветеранів війни та членів їх сімей, сімей загиблих (померлих) ветеранів війни–Постанова Кабінету Міністрів України. 30.06.2021 р. №667. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/667-2021-%D0%BF#Text>

9. Про затвердження Концепції розвитку фізичної підготовки і спорту в системі Міністерства оборони України – Наказ міністерства оборони України. 28.12.2022 № 452. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0452322-22#Text>

10. Питання розвитку національної системи фізкультурно-спортивної реабілітації ветеранів війни та членів їх сімей, сімей загиблих (померлих) ветеранів

- війни – Указ Президента України. 23.08.2020 р. №342/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3422020-34757>
11. Трачук С. В., Хмара В. В., Бричук М. С., Єфанова В. В., Холодова О. С. Компетентнісний підхід фахівців фізичної підготовки до фізкультурно-спортивної реабілітації військовослужбовців. OLYMPICUS. 2024. № 3. С. 158-168. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/21473>
12. Порядок здійснення реабілітаційних заходів: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 січня 2022 р. № 31. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/31-2022-%D0%BF#Text>
13. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII (зі змінами) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/ed20250101#Text>
14. Жара Г. Фізкультурно-спортивна реабілітація ветеранів війни в умовах ветеранських просторів. Наука і освіта. 2024. № 3. С. 17-22. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2024-3-3>
15. Степанюк О. В., Когут І. О. Технологія підготовки волонтерів до роботи зі спортсменами з інвалідністю. Rehabilitation and Recreation. 2025. №19(4). С. 218–234. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1795.2025.19.4.20>
16. Heasley V., Dubon M. E., Rabatin A., Timmerman M. Models and Methods Addressing Inclusion and Access to Adaptive Sports. Physical Medicine and Rehabilitation Clinics of North America. 2026. Vol. 37. Issue 1. P. 1-13. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.pmr.2025.08.013>.
17. Tinney M. J., Senk A. M. Adaptive Sports Medical Education: Preparing a Team of Professionals to Support the Adaptive Athlete. Physical Medicine and Rehabilitation Clinics of North America. 2026. Vol. 37. Issue 1. P. 137-157. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.pmr.2025.08.014>.
18. Підвищення кваліфікації фахівців сфери фізичної культури і спорту, які будуть залучені до фізкультурно-спортивної реабілітації ветеранів війни з інвалідністю або обмеженнями повсякденного функціонування. Освітня програма. URL: <https://drive.google.com/file/d/1jFT91K4XclV3pHGwtknwz-5nOt5UL3Tl/view>
19. Програма підвищення кваліфікації фахівців сфери фізичної культури і спорту, які будуть залучені до фізкультурно-спортивної реабілітації ветеранів війни з інвалідністю або обмеженнями повсякденного функціонування. Ужгородський національний університет. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/77137>
20. <https://pdpu.edu.ua/novyny-turbo/14159-ogoloshuetsya-reestratsiya-na-kursi-pidvishchennya-kvalifikatsiji-za-programoyu-adaptivnij-sport-ta-sport-veteraniv-vijni-4>
21. <https://vstup.edbo.gov.ua>
22. Кінезіологія: освітньо-професійна програма першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю А7 Фізична культура і спорт. Національний університет фізичного виховання та спорту України. https://uni-sport.edu.ua/images/documents/OPP%20Kineziologia%20_bakalavr.pdf
23. Кінезіологія: освітньо-професійна програма другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю А7 Фізична культура і спорт. Національний університет фізичного виховання та спорту України. https://uni-sport.edu.ua/images/documents/OPP%20Kineziologia_magistri.pdf
24. Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку індивідуальних освітніх траєкторій та вдосконалення освітнього процесу/Відомості Верховної Ради (ВВР), 2024, № 29, ст.204. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3642-20#Text>
25. Томащук О. Підготовка майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання до роботи в центрах Інваспорту як педагогічна проблема. Актуальні

проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі : [зб. наук. праць] / Відкритий міжнародний університет розвитку людини "Україна"; Інститут спеціальної педагогіки АПН України; Інститут вищої освіти АПН України. К. : Університет "Україна", 2009. № 6 (8). С. 326–333. <https://ap.uu.edu.ua/upload/publicationpdf/0df48efdbdcd29a1b3125010749d6f83.pdf>

26. Томащук О. Г., Деделюк Н. А. Підготовка майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання до роботи у центрах інваспорту з позиції потреб сучасності. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова : зб. наук. праць. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2015. Вип. 3К2(57). С. 339-342. <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/29701>

27. Про внесення змін до Закону України "Про фізичну культуру і спорт" щодо адаптивного спорту /Відомості Верховної Ради. 2025, № 36, ст.150. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4370-20#Text>

References

1. Goncharova, N. M. (2025). Physical education and sports rehabilitation – the realities of training higher education seekers in today's conditions. Proceedings of the Scientific internship, February 24 – April 6, the Republic of Latvia, 103-107.

2. Kaschuba, V., Nosova, N. & Goncharova N. "Physical and sports rehabilitation" is a modern trend in scientific research. Biomechanics of sports, health-improving physical activity, physical therapy, and occupational therapy: current issues, innovative projects, and trends: materials from the First All-Ukrainian Electronic Scientific and Practical Conference with International Participation (Kyiv, May 25, 2021) / ed. by V. O. Kashuba et al. NUFVSU. Kyiv, 2021, 118-122. [Електронний ресурс]. <https://uni-sport.edu.ua/content/naukovi-konferenciyyi-ta-seminary>

3. Krushynska N. & Kogut I. (2022). The influence of running on the level of stress in war veterans. Theory and Methods of Physical education and sports, 4, 37–41. DOI: 10.32652/tmfvs.2022.4.37–41

4. Kovalchuk, P., Shynkaruk, B., & Hrytsiv, M. (2025). The role of physical and sports rehabilitation in restoring the functional capabilities of military servicemen after combat injuries. Education. Innovation. Practice, 13(2), 53–59. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i2-007>

5. Dutchak, M., Kashuba, V., & Sushchenko, L. (2023). Qualification characteristics of the professions of workers in the field of physical education and sports rehabilitation. Scientific Journal of the Dragomanov Ukrainian State University. Series 15, 12(172), 69-73. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2023.12\(172\).12](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2023.12(172).12)

6. Sushchenko, L., Podgaiyetskiy, A., Berezovskyi, V., Kuzmenko, V., Sotnyk, Z., & Vakulenko, L. (2025). Features of using physical culture and sports rehabilitation tools and methods for children with hearing impairments in adaptive sports. Scientific Journal of the Dragomanov Ukrainian State University. Series 15, (6(193), 145-149. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.06\(193\).32](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.06(193).32)

7. Sushchenko, L., & Filatova, Z. (2025). Professional training of future master's students for teaching adaptive sports in higher education institutions. Scientific Journal of the Dragomanov Ukrainian State University. Series 15, 5(192), 161-163. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.05\(192\).35](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.05(192).35)

8. On approval of the action plan for 2021-2025 for the implementation of the National Strategy for the Development of the Physical Culture and Sports Rehabilitation System for War Veterans and Their Families, Families of Deceased (Dead) War Veterans. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine. 30.06.2021 p. №667. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/667-2021-%D0%BF#Text>

9. On approval of the Concept for the Development of Physical Training and Sports in the System of the Ministry of Defense of Ukraine – Order of the Ministry of Defense of Ukraine. 28.12.2022 № 452. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0452322-22#Text>
10. Issues concerning the development of a national system of physical culture and sports rehabilitation for war veterans and their families, families of deceased war veterans – Decree of the President of Ukraine. 23.08.2020 p. №342/2020. <https://www.president.gov.ua/documents/3422020-34757>
11. Trachuk, S., Khmara, V., Brychuk, M., Yefanova, V. & Kholodova, O. (2024). Competent approach of physical training specialists to the physical and sports rehabilitation of military servicemen. OLYMPICUS, 3, 158-168. <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/21473/1/22.pdf>
12. Procedure for implementing rehabilitation measures: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine. 19.01.2022. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/31-2022-%D0%BF#Text>
13. On Higher Education: Law of Ukraine No. 1556-VII 01.07.2014 (as amended) / Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/ed20250101#Text>
14. Zhara, H. (2024). War veterans' physical and sports rehabilitation in the conditions of veterans' spaces. Science and Education, 3, 17-22. <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2024-3-3>
15. Stepaniuk, O. V., & Kohut, I. O. (2025). Technology of training volunteers to work with athletes with disabilities. Rehabilitation and Recreation, 19(4), 218–234. <https://doi.org/10.32782/2522-1795.2025.19.4.20>
16. Heasley, V., Dubon, M. E., Rabatin, A. & Timmerman, M. (2026). Models and methods addressing inclusion and access to adaptive sports. Physical medicine and rehabilitation clinics of north america, Vol. 37, Issue 1, 1-13. <https://doi.org/10.1016/j.pmr.2025.08.013>.
17. Tinney, M. J. & Senk, A. M. (2026). Adaptive sports medical education: preparing a team of professionals to support the adaptive athlete. Physical medicine and rehabilitation clinics of north america, Vol. 37, Issue 1, 137-157. <https://doi.org/10.1016/j.pmr.2025.08.014>.
18. Advanced training for specialists in the field of physical culture and sports who will be involved in the physical and sports rehabilitation of war veterans with disabilities or limitations in their daily functioning. Educational program. <https://drive.google.com/file/d/1jFT91K4XclV3pHGwtknwz-5nOt5UL3Tl/view>
19. A program for the professional development of specialists in the field of physical culture and sports who will be involved in the physical and sports rehabilitation of war veterans with disabilities or limitations in their daily functioning. Uzhhorod National University. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/77137>
20. <https://pdpu.edu.ua/novyny-turbo/14159-ogoloshuetsya-reestratsiya-na-kursi-pidvishchennya-kvalifikatsiji-za-programoyu-adaptivnij-sport-ta-sport-veteraniv-vijni-4>
21. <https://vstup.edbo.gov.ua>
22. Kinesiology: educational and professional program of the first (bachelor's) level of higher education in the specialty A7 Physical Culture and Sports. National University of Physical Education and Sports of Ukraine. <https://uni-sport.edu.ua/images/documents/OPP%20Kineziologia%20bakalavr.pdf>
23. Kinesiology: educational and professional program of the second (master's) level of higher education in the specialty A7 Physical Culture and Sports. National University of Physical Education and Sports of Ukraine. https://uni-sport.edu.ua/images/documents/OPP%20Kineziologia_magistri.pdf

24. On Amendments to Certain Laws of Ukraine Regarding the Development of Individual Educational Trajectories and Improvement of the Educational Process/Bulletin of the Verkhovna Rada, 2024, № 29, ст.204. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3642-20#Text>

25. Tomashchuk, O. (2009). Training future specialists in adaptive physical education to work in Invasport centers as a pedagogical problem. Current issues in teaching and educating people in an integrated educational environment, 6(8), 326–333. <https://ap.uu.edu.ua/upload/publicationpdf/0df48efdbdcd29a1b3125010749d6f83.pdf>

26. Tomashchuk, O., Dedeluk, N. (2015). The training of future specialists in adaptive physical education to work in the centres of invalid sport according to the current requirements. Scientific Journal of the Dragomanov Ukrainian State University. Series 15, 3K2(57), 339-342. <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/29701>

27. On amendments to the Law of Ukraine “On Physical Culture and Sports” regarding adaptive sports (2025). Bulletin of the Verkhovna Rada, 36, 150. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4370-20#Text>